

**Közgazdasági és
Gazdaságinformati-
kai Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Fellner Zita

A hazai lakosság hitelfelvételi folyamatai

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Sugár András

egyetemi docens

Budapest, 2022

Statisztika Tanszék

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Fellner Zita

A hazai lakosság hitelfelvételi folyamatai

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. Sugár András

egyetemi docens

© Fellner Zita

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
I. Kutatási előzmények és a téma indoklása	5
A hitelfelvétel gazdasági szerepe	5
A likviditáskorlátokat befolyásoló tényezők	9
Kutatási kérdések	10
II. A felhasznált adatok és módszerek	13
III. Az értekezés tudományos eredményei	16
Történeti kontextus – a lakossági hitelezési folyamatok korszakolása... ..	16
1. A hitelfelvevők köre	18
2. A hitelfelvétel időzítése	21
3. A hitelösszeg nagysága	23
IV. Az eredmények gyakorlati relevanciája	25
V. Főbb hivatkozások	26
VI. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke	31
Folyóiratban megjelent tanulmányok	31
Kötetben megjelent tanulmány	32
Egyéb közlemények	33

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása

A hitelfelvétel gazdasági szerepe

A lakosság hitelfelvételi folyamatai a makroökonómiának és a mikroökonómiának is tárgyát képezik. A hitelezés makrogazdasági jelentőségét egyrészt a gazdasági növekedéshez való hozzájárulása, másrészt a pénzügyi stabilitásra gyakorolt hatása adja.

(1) A gazdasági növekedéssel való kapcsolatot az teremti meg, hogy a bankrendszer és a nem-banki közvetítők közvetlenül, és közvetve az eszközpiacon keresztül is kapcsolódnak a háztartásokhoz, a vállalatokhoz, az államhoz, de a külgazdasághoz is (lásd például Bernanke és Gertler 1989, Gilchrist és szerzőtársai 2009, Claessens és szerzőtársai 2012). Ezek a makrogazdaság és a pénzügyi szektor közötti kapcsolatok biztosítják azt, hogy az egyik szegmensben kialakuló stresszhelyzet vagy egyensúlytalanság átterjedhessen a többi szektorra is, ezzel a részpiacokról egy nemzetgazdasági vagy akár nemzetközi válságot idézve elő. A pénzügyi válságok rávilágítottak arra, hogy a hitelezésnek és a pénzügyi közvetítőknek van szerepük a gazdasági fluktuációkban (ennek egyik első említése Fisher 1933-as, *The debt-*

deflation theory of great depressions című műve az 1929-es gazdasági válságról). A magánszektor hitelezésének fontosságát az az empirikus megfigyelés is alátámasztja, hogy a pénzügyi mélység (*financial deepening*) magasabb foka – amelyet jellemzően a GDP-arányos hitelállomány nagyságával mérnek – a fejlettebb gazdaságokra jellemző. Bár ez nem feltétlenül oksági kapcsolat, a szakirodalom szerint a kevésbé fejlett gazdaságokban a pénzügyi mélyülés az erőforrások hatékonyabb elosztásához járul hozzá, ugyanakkor a „*too much finance*” hatékonysághoz vezet, és ezen keresztül negatívan hat a gazdasági növekedésre (Arcand és szerzőtársai 2012, IMF 2015). A kutatások egy másik releváns iránya az volt, hogy egy recessziót követően jár-e növekedési áldozattal, ha hitel nélküli a fellendülés (*creditless recovery*) (Calvo és szerzőtársai 2006, Huntley 2008, Abiad és szerzőtársai 2011).

(2) A pénzügyi stabilitási aspektus eközben arra hívja fel a figyelmet, hogy a hitelezés bővülése kockázatok akkumulációjához vezethet, és amennyiben ezek a kockázatok – akár a pénzügyi rendszeren kívüli okból – materializálódnak, akkor reálgazdasági áldozatokkal járó recesszióhoz vezethetnek. A rövid időszak alatt megvalósuló gyors hitelnövekedés magában hordozza

a pénzügyi válságok kockázatát, ezért például a hiteldinamika a válságelőrejelző (*early warning*) indikátorok egyike (Hawkins és Klau 2002, Drehmann és Juselius 2013). Ráadásul a pénzügyi stabilitást veszélyeztető piaci folyamatok azonosításához a szereplők mikroprudenciális felügyelete mellett a rendszerkockázatok elemzése is szükséges (makroprudenciális felügyelet). A prociklikusan működő hitelpiacon a gazdasági és üzleti környezet a közvetítőket aggregáltan a túlzott kockázatvállalásra ösztönzi. Ennek egyik példája a hitelciklus érett szakaszán az egyre rosszabb hiteltörlesztési képességű ügyfelek finanszírozása, amivel a ciklus végére olyan kockázatokat halmoznak fel, amelyek a válságepizód idején nagy társadalmi – és esetleg utólag realizálódó gazdasági – költségekkel járnak. A gazdasági szereplőknek tehát van egyfajta kollektív tendenciájuk arra, hogy fellendülés idején növeljék a kockázati kitétségeiket (ekkor akumulálódik a rendszerkockázat), válság idején viszont túlzottan kockázatkerülőkké válnak (ekkor materializálódik a rendszerkockázat).

Mikroökonómiai szempontból a hitelfelvétel a fogyasztássimítás eszköze. Ezzel összefüggésben Irving Fisher intertemporális költségvetési korláton alapuló fogyasztási elmélete (1930),

Franco Modigliani életciklus-hipotézise (Ando és Modigliani, 1963) és Milton Friedman (1957) permanensjövedelem-hipotézise releváns. A háztartások arra törekszenek, hogy hosszú távon megtakarítás és hitelfelvétel útján simítsák a jövedelemingadozások hatását, ezzel biztosítva maguk számára a fogyasztás optimális szintjét. Ha azonban bizonyos háztartások bizonyos időszakokban likviditáskorláttal szembesülnek, akkor nem képesek a racionális döntésükből következő fogyasztási szint megvalósítására: csak korlátozottan vagy egyáltalán nem áll rendelkezésükre a hitelfelvétel lehetősége. Amennyiben a háztartások figyelembe veszik, hogy a jövőben likviditáskorlátos helyzetbe kerülhetnek, ez a nem korlátos időszakban mutatott viselkedésükre is hatással lehet (Romer 2012). A háztartások döntésének egyszerű leírását tovább bonyolítja, hogy a háztartás „ízlése” idővel változhat (például amikor megváltozik a háztartás létszáma vagy szerkezete); illetve a nagy értékű tartós javak, vagyonelemek az önmagukban nyújtott hasznosságukon túl későbbi hitelfelvételeknek is fedezetül szolgálhatnak, ezzel bővítve a lehetőségek halmazát.

A likviditáskorlátokat befolyásoló tényezők

A likviditáskorlátok alakulása egy soktényezős folyamat eredménye, ami időben dinamikusan változik. Ezért nem magától értetődő, hogy pontosan mely háztartások és mely időszakokban szembesülnek likviditáskorláttal. A potenciálisan likviditáshiányos csoportok azonosításához számba kell vennünk ezeket a tényezőket:

(1) Jogi/adminisztratív korlátok. A 2008-as válság után számos gazdaságban bevezetésre kerültek adósságfék-szabályok, amelyek belépési minimumfeltételeket támasztanak a hitelkereslettel rendelkező háztartásokkal szemben. E szabályok bevezetése és kalibrálása a háztartások számára nehezen jelezhető előre adminisztratív korlátokat jelentenek.

(2) Banki kockázati étvágy. A pénzügyi közvetítői piac racionalitása a hitelezést prociklikussá teszi. Ez a hitelkínálati oldalon lassan, de folyamatosan változó feltételeket szab a hitelpiaci részvételnek: a ciklus bizonyos szakaszain könnyebb, másokon nehezebb hitelhez jutni.

(3) Egyéni élethelyzet. Az egyén lehetőségei saját élethelyzetének alakulásával is változnak: nem, vagy nem ugyanakkora

mértékben fér hozzá a finanszírozáshoz egy jövedelememelkedést vagy egy munkahelyváltást követően, mint korábban.

E soktényezős viszonyrendszerben a háztartások egy része végül hitelhez jut. A lehetőségek azonban akár néhány éves időtávon is alapjaiban változhatnak meg.

Kutatási kérdések

A hazai lakossági hitelezés egy gazdaságpolitikai és társadalomtudományi konzekvenciákkal többszörösen átszőtt, dinamikusan alakuló, egyben alulkutatott szegmense a gazdaságnak. Dolgozatom egyik célja ezért **a lakossági hitelezési folyamatok makrogazdasági szempontú, történeti kontextualizálása**. A bankrendszeri hitelezés szorosan együtt mozog a gazdaság egészének ingadozásaival, így a ciklikus pozíciónak, a szabályozás alakulásának, a hitelezésen keresztül elérhető állami programoknak az ismerete – amelyek mintegy háttérül szolgálnak a hitelfelvételi döntéseknek és lehetőségeknek – elengedhetetlen ahhoz, hogy a statisztikai adatokon alapuló vizsgálat eredményeit megfelelően értelmezzük.

Dolgozatom másik célja a hitelfelvétel, az eladósodás körülményeinek feltárása. Ezen keresztül képet kaphatunk a

likviditáskorlátok működéséről. Bár a keresleti és kínálati tényezőket az adattartalom nem engedi szétválasztani, a potenciálisan likviditáskorlátos társadalmi csoportok azonosítása azonban közelebb visz a ténylegesen likviditáskorlátos csoportok feltáráshoz.

A részletes mikroszintű adatok a második hazai hitelciklus expanzív szakaszáról, 2013-2017 között állnak rendelkezésre. A kutatás a vizsgált időszak két legnagyobb súlyú hiteltermékére, a lakáshitel és a személyi kölcsön felvételére vonatkozik.

Kutatási kérdésemet a legegyszerűbben úgy lehet összefoglalni, hogy (1) ki, (2) mikor és (3) mennyi hitelt vesz fel.

1. A hitelfelvevők köre

Milyen szociodemográfiai, jövedelmi, munkaerő-piaci és eladósodottsági különbségek azonosíthatók a hitelfelvevők és a többi foglalkoztatott között?

2. A hitelfelvétel időzítése

A hitelfelvétel időpontja hogyan viszonyul az egyén jövedelmi vagy munkaerő-piaci helyzetének megváltozásának

időpontjához, és hogyan befolyásolják ezt a szociodemográfiai és eladósodottsági változók?

Négy olyan esemény hatását vizsgáltam, amelyek előzetes hipotézisem szerint jelentős befolyással bírhatnak a hitelfelvételre: (1) jövedelemcsökkenés; (2) jövedelememelkedés; (3) munkahelyváltás; (4) foglalkozásváltás. Ezek a banki hitelbírálaton és az egyénnek a megváltozott helyzethez való alkalmazkodásán keresztül is (azaz kínálati és keresleti szempontból is) hatással lehetnek a hitelfelvétel tényére.

3. A hitelösszeg nagysága

Hogyan befolyásolják a szociodemográfiai, jövedelmi és eladósodottsági tényezők a szerződéses összeg alakulását?

A kérdés azért érdekes, mert a hitelek eltérő szerződéses összegei szintén utalhatnak likviditáskorlátra: ugyan nem szorul ki az adott egyén a háztartási hitelpiacról, de korlátozott a vállalható eladósodás mértéke.

II. A felhasznált adatok és módszerek

A történeti kontextus megalkotásához makroszintű és aggregált adatokat használtam fel nyilvánosan elérhető adatbázisokból és statisztikai jellegű kiadványokból.

Az empirikus ökonometriai elemzéshez unikális adatbázisokkal dolgoztam. Az adatok egyik forrása az Országos Nyugdíjfolyósítási Főigazgatóságtól kapott adatok, amelyek az összes magyar munkavállaló járulékköteles, külön-külön minden szerződéses jogviszonyából származó jövedelmeit tartalmazzák. Ezek alapján előállíthatóak a személyi szintű havi jövedelmek, illetve azonosítható a munkahely és a foglalkozás változásai minden egyén esetében. Emellett az adatok tartalmazzák az egyének alapvető szociodemográfiai ismérveit is.

Adataim másik forrása a Központi Hitelinformációs Rendszer volt, amely a hitelfelvételre és a fennálló adósságokra nyújtott széles körű rálátást. A két forrás összeillesztésével nyert adatbázisok az eddig ismert elemzési eszközök közül a legszélesebb körűek ahhoz, hogy a lakosság hitelfelvételi folyamatai kutathatóvá váljanak.

A kutatási kérdéseket ökonometriai módszerekkel, a legkisebb négyzetek módszerével becült lineáris regresszióval és lineáris valószínűségi modell alkalmazásával, valamint *maximum likelihood* elven becült logisztikus regressziós modellekkel válaszolom meg.

Az adatelemzés során a *hitelfelvétel* fogalmát a lakáshitelek és a személyi kölcsönök felvételére szűkítettem, mivel a vizsgált időszakban ez a két hiteltermék tette ki a hitelpiac jelentős részét. A kutatásban a hitelintézetek által 2013-2017 között kibocsátott összes szerződést figyelembe vettem. A különböző típusú hitelek felvételének mintázatai között jelentős eltérések adódhatnak, amelyek miatt érdemes őket megkülönböztetve kezelni.

- (1) *A hitelfelvételi döntés időtartama.* Minél hosszabb távú eladósodásról van szó, annál hosszabb idő telik el a döntés és a hitelösszeg elköltése (a fogyasztás vagy lakásberuházás megvalósulása) között. Ez az időbeli differenciálódás a banki tevékenységből is adódik: a hitelkérelem benyújtását követően a lakáshitelek esetében a különböző adminisztrációs terhek lebonyolítása sokkal több időt vesz igénybe (hitelbírálat, igazolások, értékbecslés),

mint a személyi kölcsönök esetében, amelyek napokon vagy órákon belül az ügyfél rendelkezésére állnak.

- (2) *Az egyes hiteltípusokhoz való hozzáférés.* A lakáshitel-felvételhez az adósságfék-szabályok miatt több feltétel-nek kell teljesülnie, mint a fedezetlen személyi hitelek felvétele esetében.
- (3) *A hiteltípusok eltérő jellemzői.* A hitelfelvételi döntést maguk az egyes hiteltípusok eltérő szerződéses feltételei is befolyásolják. A lakáshiteleket a bankok jellemzően jelzálogfedezet mellett folyósítják, kötött a felhasználás módja, nagyobb összegűek, hosszabb futamidejűek és kisebb a kamatlábuk; a személyi kölcsön fedezetlen hitel, szabad felhasználású, kisebb összegű, rövidebb futamidejű és nagyobb kamatlábú.

III. Az értekezés tudományos eredményei

Dolgozatom célja a hazai háztartási hitelezési folyamatok, a hitelhez jutás folyamatainak átfogó bemutatása makroszintű és mikroszintű adatok elemzésével. A makroszintű elemzés célja a lakossági hitelezés rendszerváltást követő időszakának korszakolása a hitelciklusok és azok szakaszai szerint. A korszakolás az idő dimenziójában rendszerbe foglalja a lakosság hitelfelvételi lehetőségeit, amely keretet ad a hitelpiacon való megjelenésüknek is. A mikroszintű adatok a rendszerváltást követő hitelciklusok egyetlen szakaszáról, a második ciklus expanzív szakaszáról állnak rendelkezésre. Így a 2013 és 2017 közötti időtávon ezek felhasználásával vizsgálom a potenciálisan likviditáskorlátozott társadalmi szegmensek körét.

Történeti kontextus – a lakossági hitelezési folyamatok korszakolása

- A rendszerváltást követően a vállalati hitelpiachoz képest késéssel, 2000-től bontakozott ki az első háztartási

hitelciklus, amelynek expanzív szakasza a kamattámogatott forinthitelek, érett szakasza a deviza alapú hitelek térnyerésével párhuzamosan zajlott, majd a 2008-as pénzügyi válság kibontakozásával – a pénzügyi közvetítés prociklikus voltával összhangban – bekövetkezett a gyors visszaesés, a recessziós periódus pedig egészen 2012-ig tartott.

- 2013-tól megindult előbb a kilábalás, majd a második hitelpiaci ciklus expanzív szakasza. Ebben az időszakban már más szabályozási és ösztönzési környezetben hozták meg a háztartások a hitelfelvételi döntéseiket: egyrészt 2015 óta meg kell felelniük az adósságfék-szabályoknak (amelyek 2018-tól már a kamatozásra vonatkozó kitévelt is tartalmazzák), másrészt az otthonteremtési/családtámogatási rendszer is hitelpiaci részvételre ösztönzi a lakosságot.
- 2019 második felétől jelentős átalakulások zajlottak a lakossági hitelpiacon. Elsőként a babaváró kölcsön került bevezetésre, amely azonnal átrendezte a termékstruktúrát. 2020-ban pedig a koronavírus járvány és a terjedést akadályozó izolációs lépések átmenetileg jelentősen

átalakították a hitelpiac méretét és struktúráját. Azt, hogy a 2019-től látott folyamatok már a második ciklus érett szakaszát jelentik, jelenleg korai lenne megállapítani, ahogyan azt is, hogy a koronavírus-járvány, a nyomában bevezetett fizetési moratórium, az infláció visszatérése és a kamatemelési ciklus 2021 közepi indulása, a kibontakozó energiaválság végül hosszú távú hatásokat gyakorolnak-e a lakossági hitelezési folyamatokra.

1. A hitelfelvevők köre

Az első kérdés arra irányult, hogy **demográfiai, jövedelmi és foglalkozási változók mentén a vizsgált időszakban kik jutottak hitelhez, azaz milyen különbségek azonosíthatók a hitelfelvevők és a többi foglalkoztatott között.** Ennek érdekében regressziós módszerekkel évenkénti bontásban összevettem a legnagyobb számosságú hiteltípusok, a lakáshitelek és a személyi kölcsönök felvevőit azokkal, akik az adott évben nem vettek fel hitelt. A csoportok közti eltéréseket szociodemográfiai, jövedelmi, munkaerő-piaci és eladósodottsági szempontból mutatom be.

- Eredményeim alapján a hitelfelvétel kevésbé jellemző a nőkre; ez az összefüggés a személyi kölcsönök esetében is fennáll, amik a lakáshiteleknél kisebb összegűek, rövidebb futamidejűek, így felvételük kevésbé jelentős – és gyakrabban egyéni, nem háztartási szintű – pénzügyi döntés.
- Amennyiben az egyén kapott egy adott évben gyermekvállaláshoz kapcsolódó juttatást, szintén csökkent a hitelfelvétel valószínűségét. Mivel ez inkább a nőkre jellemző, kontrollt nyújt a gyermekvállalás miatti munkaerő-piac kiesésre, megerősítve a *nem* parciális hatását.
- Megfigyelhető volt, hogy az életkor emelkedésével csökken a hitelfelvétel valószínűsége.
- A jövedelem nagysága és a hitelfelvétel évében meglévő egyéb adósságok hatása pozitív a hitelfelvételre. Míg előbbi intuitív, utóbbi magyarázatra szorul, bár mindkettő ugyanarra a jelenségre reflektál: a hitelfeltevő hitelképességét bizonyítja. Így azt mondhatjuk, az egyéb hitelek megléte erősebb jelzés arra, hogy a leendő ügyfél

hitelképes, mint amennyire visszafoghatná a hitelképességet a jövedelem kisebb terhelhetősége.

- A munkahely- és foglalkozásváltás hatása összességében negatív a hitelfelvételre, ahogyan – a hitelbírálati szempontokkal összhangban – az is visszafogja a hitelfelvételt, ha az egyén egy ideig nem volt jelen a munkaerőpiacon (munkanélküli vagy inaktív volt).
- Kutatásom külön érdekessége, hogy a modellekben szerepeltettem az egyén foglalkozását is: a Központi Statisztikai Hivatal által definiált 42 csoportba soroltam a munkavállalókat. Kiviláglott a lakáshitelek és a személyi kölcsönök felvevői közti státuszkülönbség: míg a vezetői-irányítói és a műszaki-informatikai-természettudományi munkakörben foglalkoztatottak, a gazdálkodók és jogászok körében a legnagyobb – a fenti tényezőkre való kontrollálás mellett – a lakáshitel-felvétel valószínűsége, a személyikölcsön-felvétel éppen ezen csoportok körében a legalacsonyabb.

2. A hitelfelvétel időzítése

Második kérdésem arra vonatkozik, hogy **a hitelfelvétel időpontja hogyan viszonyul az egyén jövedelmi vagy munkaerőpiaci helyzetének lényeges megváltozásának időpontjához.**

- A kérdés relevanciáját az a szembetűnő megfigyelés adja, hogy a mikroszintű adatok tanúsága szerint az utolsó jövedelemváltozástól a hitelfelvételig eltelt idő módusza 1 hónap: mindkét vizsgált hiteltípus vonatkozásában az esetek mintegy negyedében mindössze egy hónappal követte a hitelfelvétel a változást, akár nőtt, akár csökkent a jövedelem.
- Jövedelememelkedés esetén ez türelmetlenségre, határozott időpreferenciára utal: amint lehetőség nyílik hitelfelvétellel megvalósítani a hitelcél, meg is hozzák ezt a döntést az ügyfelek.
- Jövedelemcsökkenés esetén viszont ugyanez erkölcsi kockázat meglétére utal: az adósok e köre még az előtt megjelenik hiteligényével a bankrendszerben, hogy az alacsonyabb jövedelemszint már a hitelbírálat során is

nyilvánvalóvá válna. Ugyanakkor a likviditáskorlátok jövőbeni korlátozó voltától való félelem motívumát is jelentheti: mivel tartósan alacsonyabb jövedelmi szint mellett nagyobb eséllyel válnak effektívvé a hitelfelvételi korlátok, az egyén inkább korábbi időpontra időzíti a hitelcél megvalósítását.

- A jövedelemcsökkenés és -emelkedés esetében a hitelfelvételig eltelt idő rövidebb a nők, a fiatalabbak, a magasabb jövedelműek és az egyéb adósságokkal rendelkezők esetében.
- A munkahely- vagy foglalkozásváltás és a hitelfelvétel között eltelt időt ceteris paribus növeli a nagyobb jövedelem, valamint munkahelyváltást követően a férfiak vállalnak gyorsabban adósságszolgálatot.

3. A hitelösszeg nagysága

Végül a harmadik kérdés a szerződéses összegek heterogenitását magyarázó tényezőkre irányult.

- Eredményeim alapján a vizsgált időszakban a hitelfelvevő neme lényegesen befolyásolta a felvett hitelösszeg nagyságát: minden más változó értékének rögzítése mellett a nők átlagosan 675 ezer forinttal kisebb összegű lakáshitelhez és 52 ezer forinttal kevesebb személyi kölcsönhöz jutottak hozzá a hitelintézetektől. Ennek lényegességéhez érdemes figyelembe venni, hogy az átlagos lakáshitelösszeg 6 millió forint, az átlagos személyi kölcsön összeg pedig 877 ezer forint volt.
- Az életkor vonatkozásában ebben a kérdésben bizonyított a négyzetes kapcsolat: míg a hitelfelvétel tényét magyarázó egyenletből az idősebbek alacsonyabb hitelpiaci részvétele vált nyilvánvalóvá, a hitelösszegek tekintetében a fiatalabbak és az idősebbek is likviditáskorlással szembesülhetnek. A hitelösszeg maximumhelye a lakáshitelek esetében 35 év, a személyi kölcsönök esetében 41 év.

- A jövedelem hatása intuitív, a nagyobb jövedelműek nagyobb összegű hitelre szerződnek. Az egyéb fennálló adósságok csökkentő hatása alátámasztja azt, hogy azoknak a jövedelme kevésbé terhelhető, akik már rendelkeznek adóssággal – noha a hitelfelvétel tényére viszont önmagában pozitív ezeknek a megléte.
- A foglalkozási csoportokat tekintve a legnagyobb hitelösszeg a gazdasági szervezetek és a gazdasági tevékenységet segítő egységek vezetőire, valamint a felsőfokú végzettségű egészségügyi dolgozókra volt jellemző. Az alacsonyabb jövedelműek, a primer szektorban vagy a szakképesítést nem igénylő ipari és szolgáltató szektorban foglalkoztatottak közé tartoznak azok, akik bár hitelképesek, a megítélt hitelösszeg összességében elmaradhat attól a szinttől, amely mellett elérhetnék az optimális fogyasztási szintet.

IV. Az eredmények gyakorlati relevanciája

Az elemzett adatok a hitelciklus egyetlen szakaszából származnak (korábbi időszakokban, például a 2008-as válság időszakában a hitelszerződésekre vonatkozóan nem létezett ilyen részletességű adatszolgáltatás). Így a hozzáférés alakulását mindenképpen **érdemes tovább vizsgálni a hitelciklus azon szakaszaiban, ahol szűkülnek a hitelfelvételi lehetőségek.** Mindazonáltal kutatásom alapján **a hitelekhez való hozzáférés egyenlőtlen számos szociodemográfiai, jövedelmi és munkaerő-piaci aspektusból.** A rendelkezésre álló adatok alapján nehéz szétválasztani, hogy ezek a csoportok (nők, idősebbek, alacsonyabb jövedelműek, munkahely- vagy foglalkozásváltók) keresleti vagy kínálati okokból vannak kevésbé jelen a lakossági hitelpiacon. Azt az eredményt azonban, miszerint **e csoportok potenciálisan likviditáskorlátosak,** érdemes figyelembe venni olyan gazdaságpolitikai (hitel)programok megalkotásakor, amelyek e csoportokat célozzák – vagy amelyekről célzottság hiányában is azt gondolja a döntéshozó, hogy számukra is hozzáférhetőek.

V. Főbb hivatkozások

1. Abiad, A. – Dell'Aricecia, G. – Li, B. (2011): Creditless Recoveries. *IMF Working Paper* WP/11/58.
2. Ando, A. – Modigliani, F. (1963): The Life-Cycle Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Tests. *American Economic Review* 53 (1) 55-84.
3. Arena, M. – Chen, T. – Choi, S.M. – Geng, N. – Gueye, C.A. – Lybek, T. – Papageorgiou, E. – Zhang, Y.S. (2020): Macroprudential policies and house prices in Europe. *International Monetary Fund. European Department (Series)*
4. Arcand, J-L. – Berkes, E. – Panizza, U. (2012): Too Much Finance? *IMF Working Paper* WP/12/161, June.
5. Bernanke, B. – Gertler, M. (1989): Agency costs, net worth, and business fluctuations. *American Economic Review* (1989), 14-31.
6. Bernanke, B. – Gertler, M. – Gilchrist, S. (1999): The Financial Accelerator in a Quantitative Business Cycle Framework. In: Taylor, J.– Woodford, M. (szerk.): *Handbook of Macroeconomics*, Amsterdam.

7. Bertola, G – Disney, R. – Grant, C. (2006): The Economics of Consumer Credit Demand and Supply. In Bertola, G. – Disney, R. – Grant, C. (szerk.): *The Economics of Consumer Credit*. The MIT Press, 1–26.
8. Calvo, G.A. – Izquierdo, A. – Talvi, E. (2006): Sudden Stops and Phoenix Miracles in Emerging Markets. *American Economic Review* 96 (2) 405-410.
9. Claessens, S. – Kose, M.A. – Terrones M.E. (2012): How do business and financial cycles interact? *Journal of International Economics*, 87 (1) 178-190.
10. Collins, D. – Morduch, J. – Rutherford, S. – Ruthven, O. (2009): *Portfolios of the Poor: How the World's Poor Live on \$2 a Day*. Princeton, University Press.
11. Drehmann, M. – Juselius, M. (2013): Evaluating early warning indicators of banking crises: Satisfying policy requirements. *BIS Working Papers* No. 421.
12. European Systemic Risk Board (2019): Methodologies for the assessment of real estate vulnerabilities and macroprudential policies: residential real estate. *ESRB Reports*.
13. Fisher, I. (1933): The Debt-Deflation Theory of the Great Depression. *Econometrica*, 1, 337-357.

14. Friedman, M. (1957): *A Theory of Consumption Function*. Princeton University Press.
15. Gilchrist, S. – Ortiz, A. – Zakrajsek, E. (2009): Credit risk and the macroeconomy: evidence from an estimated DSGE model. *Working Paper, Boston University*.
16. Gross, D. B. – Souleles, N. S. (2002): Do Liquidity Constraints and Interest Rates Matter for Consumer Behavior? Evidence from Credit Card Data. *Quarterly Journal of Economics*, 117 (1), 149–185.
17. Hawkins, J. – Klau, M. (2002): Early warning indicators for emerging economies. *IFC Bulletin* No 12, 166-176.
18. Hegedüs J. (2006): Lakáspolitikai és a lakás piac – a közpolitika korlátai. *Esély* 2006/5, 65-100.
19. Horváth Á. (2008): *Az 1995 óta tartó lakóingatlan-áremelkedés mérése és okai*. Doktori (PhD) értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtani Doktori Iskola.
20. Huntley, J. (2008): Recovering from Sudden Stops in Emerging Markets. *CIREQ Working Paper*, Montreal.
21. International Monetary Fund (2015): Rethinking Financial Deepening: Stability and Growth in Emerging Markets. *IMF Staff Discussion Note SDN/15/08*.

22. International Monetary Fund (2018): *Course on Financial Sector Surveillance*. IMF JVI, 2018. március 19-30. kurzus-előadás.
23. László G. – Zsámboki B. (1995): Pénz, pénzügyi közvetítők és a reálgazdaság. *Közgazdasági Szemle*, XLII. évf., 1995. 7-8. szám, 667-684.
24. Magyar Nemzeti Bank (2012): *Jelentés a pénzügyi stabilitásról* 2012. április.
25. Magyar Nemzeti Bank (2015): *Pénzügyi Stabilitási Jelentés* 2015. május.
26. Magyar Nemzeti Bank (2020): *Pénzügyi Stabilitási Jelentés* 2020. május.
27. Mérő B. – Vágó N. (2018): Keresletvezérelt lakáspiaci modell a lakáshitelezést szabályozó makroprudenciális eszközök tanulmányozására. *Közgazdasági Szemle* 65, 1115-1153.
28. Modigliani, F. – Brumberg, R. H. (1954), Utility analysis and the consumption function: an interpretation of cross-section data. In: Kurihara (szerk.): *Post Keynesian Economics*, Rutgers University Press, 388-436.

29. Romer, D. (2012): *Advanced Macroeconomics*. McGraw-Hill.
30. Zeldes, Stephen P. (1989): Consumption and Liquidity Constraints: An Empirical Investigation. *Journal of Political Economy* 97 (2) 305–346.

VI. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke

Folyóiratban megjelent tanulmányok

1. Dancsik Bálint – Fábián Gergely – Fellner Zita – Horváth Gábor – Lang Péter – Nagy Gábor – Oláh Zsolt – Winkler Sándor (2015): **A nemteljesítő lakossági jelzáloghitel-portfólió átfogó elemzése mikroszintű adatok segítségével.** *MNB-tanulmányok különszám.*
2. El-Meouch Nedim Márton – Fellner Zita – Marosi Anna – Szabó Beáta – Urbán Ákos (2020): **Az uzsorahitelezés nagyságrendi és területi becslése.** *Hitelintézeti Szemle,* 19. évfolyam 2. szám, 107-132.
3. Fellner Zita – Marosi Anna – Szabó Beáta (2021): **A baváró kölcsön hitelpiaci és reálgazdasági hatásai.** *Közgazdasági Szemle,* LXVIII. évf., 2021. február (150—177. o.)

4. Dancsik Bálint – Fellner Zita (2021): **Why do households participate in the loan moratorium in Hungary? Theoretical and empirical considerations.** *Acta Oeconomica*, 71. évfolyam S1 Special Issue, 119-140.
5. Fellner Zita – Marosi Anna – Szabó Beáta (2022): **A Nemzeti Eszközkezelő szerepe a nemfizető adósok lakhatásának megőrzésében.** *Közgazdasági Szemle*, LXIX. évf., 2022. február (199—229. o.)
6. Fellner Zita – Marosi Anna (2022): **Már nem kísért a múlt? A devizahiteles érintettség hatása a bankrendszeri bizalomra és a pénzügyi tudatosságra.** *Hitelintézeti Szemle*, 21. évfolyam 2. szám, 37-65.

Kötetben megjelent tanulmány

7. Bokor Csilla – Fellner Zita – Plajner Ádám (2014): **A Növekedési Hitelprogramban felvett hitelek felhasználása és várható hatása – egy kérdőíves felmérés eredménye.** *In: MNB (2014): Növekedési Hitelprogram – Az első 18 hónap.*

8. Dancsik Bálint – Fábíán Gergely – Fellner Zita (2019):
A devizahitelezés kialakulásának körülményei – okok és okozatok. In Bodzási Balázs (szerk): *Devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése.* 111-135. Budapesti Corvinus Egyetem.
9. Dancsik Bálint – Fábíán Gergely – Fellner Zita (2019):
Túl a pénzügyeken: miért nem fizetnek a késedelmes háztartások? In Bodzási Balázs (szerk): *Devizahitelezés Magyarországon. A devizahitelezés jogi és közgazdasági elemzése.* 137-159. Budapesti Corvinus Egyetem.

Egyéb közlemények

10. **MNB Hitelezési folyamatok** 2016. november, 2017. március, 2017. május, 2017. augusztus, 2017. november, 2018. augusztus, 2019. március, 2019. szeptember, 2020. március, 2021. március, 2021. szeptember, 2022. március

11. **MNB Lakáspiaci jelentés** 2016. október, 2017. május, 2017. november, 2018. május, 2018. november, 2019. május, 2019. november, 2020. június
12. **Új szerepben a fogyasztási hitelek - Mi magyarázza a személyi kölcsönök felfutását?** Portfolio.hu (2019. április 3.) (társszerző: Marosi Anna)
13. **Változó kamatozás: a probléma, ami nem oldódik meg magától.** Portfolio.hu (2019. július 3.) (társszerző: Dancsik Bálint, El-Meouch Nedim Márton, Marosi Anna)
14. **A babaváró hitelek első éve: kik veszik fel, és mire költik?** Portfolio.hu (2020. július 23.) (társszerző: Marosi Anna)
15. **Friss MNB-felmérés: érdemi segítséget jelentett a babaváró.** Infostart.hu (2020. október 09.) (társszerző: Marosi Anna)
16. **A Covid növelte a digitális banki megoldások használatát.** vg.hu (2021. november 18.) (társszerző: Marosi Anna)

17. **Kik és miért használnak kriptovalutát Magyarországon?** napi.hu (2022. március 25.) (társszerző: Marosi Anna)